

HET FANTOOM VAN ALEXANDER WOLF

Gajto Gazdanov

Het fantoom van Alexander Wolf

Roman

Vertaald uit het Russisch door Yolanda Bloemen

Met een nawoord van Rosemarie Tietze

Uitgeverij Cossee | Lebowski Publishers

De vertaalster ontving voor deze vertaling een werkbeurs
van het Nederlands Letterenfonds.

Deze publicatie is tot stand gekomen in samenwerking
met het TRANSCRIPT-programma van de Mikhail
Prokhorov Foundation, ter ondersteuning van het
vertalen van Russische literatuur.

Mikhail
Prokhorov
Fund

Oorspronkelijke titel *Prizrak Aleksandra Wolfa*
Nederlandse vertaling © 2013 Yolanda Bloemen,
Uitgeverij Cossee en Lebowski Publishers
Nawoord © 2012 Rosemarie Tietze
Vertaling nawoord © 2013 Gerda Meijerink,
Uitgeverij Cossee en Lebowski Publishers
Lebowski Publishers is een imprint van
Dutch Media Uitgevers bv
Boekomslag Dog & Pony, Amsterdam
Omslagillustratie Getty Images
Typografie binnenwerk Perfect Service, Schoonhoven
Druk Ten Brink, Meppel

ISBN 978 90 4881 760 3 | NUR 302

Van al mijn herinneringen, van die eindeloze reeks ervaringen uit mijn leven, is de pijnlijkste de herinnering aan de enige moord die ik heb begaan. Sinds het moment dat die plaatsvond, kan ik me geen dag heugen dat ik er geen spijt over heb gevoeld. Ik ben nooit bang geweest dat ik ervoor gestraft zou worden, aangezien dit alles zich onder zeer uitzonderlijke omstandigheden had afgespeeld en het geen twijfel leed dat ik niet anders had kunnen handelen. Bovendien was er niemand, behalve ikzelf, die er weet van had. Het was een van die talloze voorvallen uit de burgeroorlog geweest; in de loop van de gebeurtenissen van toen kon dit gezien worden als een onbetekenend detail, te meer daar tijdens die luttele minuten en seconden die aan dit voorval voorafgingen de afloop ervan alleen ons beiden interesseerde – mij en die andere persoon, die ik niet kende. Daarna was ik alleen. Niemand anders had er deel aan gehad.

Ik zou niet precies kunnen beschrijven wat er daarvoor gebeurd was, want alles speelde zich af binnen die vage en bedrieglijke contouren die karakteristiek zijn voor haast iedere strijd tijdens iedere oorlog, waarvan de deelnemers zich geenszins realiseren wat er in werkelijkheid gebeurt.

Het was zomer, in het zuiden van Rusland; al vier dagen en nachten waren ononderbroken en wanordelijke troepenverplaatsingen aan de gang die vergezeld gingen van beschietingen en gevechten op wisselende locaties. Elk besef van tijd was ik kwijt en ik zou zelfs niet kunnen zeggen waar ik me op dat moment precies bevond. Ik herinner me alleen de sensaties die ik op dat moment ervoer en die ik ook onder andere omstandigheden had kunnen ervaren – een gevoel van honger, van dorst en van een verschrikkelijke vermoeidheid; al meer dan twee etmalen had ik niet geslapen. Het was vreselijk warm, in de lucht kringelde een steeds flauwer wordende geur van rook; een uur daarvoor hadden we een bos achter ons gelaten dat aan één zijde in brand stond; daar waar het zonlicht niet binnendrong kroop langzaam een reusachtige vaalgele schaduw voort. Ik was doodmoe en wilde niets anders dan slapen, op dat moment kon ik me geen groter geluk voorstellen dan daar te blijven, op het verzengde gras te gaan liggen, terstond in slaap te vallen en alles om me heen volkomen te vergeten. Maar daar was geen denken aan en ik liep verder door die hete en slaperige nevel, slikte af en toe mijn speeksel weg en wreef van tijd tot tijd in mijn door slapeloosheid en hitte geïrriteerde ogen. Ik weet nog dat ik toen we door een klein bosje liepen een kort moment – zo dacht ik zelf – tegen een boom leunde en staande insliep, onder het geluid van de schoten waaraan ik al lang gewend was geraakt. Toen ik mijn ogen open deed was er niemand in de buurt. Ik doorkruiste het bosje en liep verder over een weg, in de richting waarin, naar ik aannam, mijn kameraden waren voortgegaan. Vlak daarna werd ik ingehaald door een kozak op

een snel roodbruin paard, hij zwaaide naar me en riep iets onverstaanbaars. Even later had ik het geluk dat ik een magere zwarte merrie aantrof, van wie de bezitter kennelijk gedood was. Ze droeg een kozakkenzadel en -teugels; ze at gras en sloeg voortdurend met haar lange, schrale staart. Toen ik was opgestegen, zette ze onmiddellijk een gezwinde galop in.

Ik reed over een verlaten, slingerende weg; hier en daar waren kleine bosschages die me het zicht op enkele krommingen in de weg ontnamen. De zon stond hoog, de lucht gonsde haast van de hitte. Ofschoon ik snel voortreed heb ik ten onrechte de herinnering bewaard dat alles heel langzaam ging. Nog altijd snakte ik ernaar te slapen, mijn lichaam en mijn bewustzijn waren doortrokken van die wens en daardoor leek alles ondraaglijk lang te duren, hoewel dat in werkelijkheid natuurlijk niet zo geweest kan zijn. Gevochten werd er niet meer, het was stil; voor noch achter me was iemand te zien. En toen, in een bocht in de weg, die op die plek bijna een rechte hoek vormde, zeeg van het ene moment op het andere mijn paard in volle galop neer. Samen met haar stortte ik in een zachte en – want ik had mijn ogen dicht – donkere ruimte, maar ik slaagde erin mijn voet uit de stijgbeugel los te maken en bezeerde me bij het vallen nauwelijks. Een kogel had mijn paard in het rechteroog getroffen en haar hoofd doorboord. Toen ik was opgekrabbeld draaide ik me om en zag dat niet ver van me vandaan, in een zware en naar mijn idee trage galop, een ruiter naderde op een enorm wit paard. Ik herinner me dat ik allang geen geweer meer had, waarschijnlijk had ik het laten liggen in het bosje nadat ik in slaap was gevallen.

Maar ik had nog een pistool dat ik met enige moeite uit de nieuwe, strakke holster trok. Met dit ding in mijn handen bleef ik een paar tellen staan; het was zo stil dat ik heel duidelijk het droge snikken van de hoeven op de door de hitte opengebarsten aarde hoorde, de zware ademhaling van het paard en nog een geluid, dat klonk als het snel heen en weer schudden van een bundeltje metalen ringen. Daarna zag ik dat de ruiter zijn teugels losliet en zijn geweer, dat naar achteren had gehangen, naar zijn schouder schoof. Op dat moment schoot ik. Hij maakte in zijn zadel een schokkerige beweging, zakte eruit en viel langzaam op de grond. Een minuut of twee, drie bleef ik onbeweeglijk staan waar ik stond, naast het kadaver van mijn paard. Ik was nog steeds overmand door slaap en voelde nog steeds diezelfde loden vermoeidheid. Maar de gedachte drong zich op dat ik niet wist wat me te wachten stond en hoe lang ik nog te leven had – en de onstuitbare wens om te zien wie ik had gedood bracht me ertoe me in beweging te zetten en naar hem toe te lopen. Nooit heb ik ergens een afstand met zoveel moeite afgelegd als deze vijftig of zestig meter die me scheidde van de gevallen ruiter; maar ik legde ze af, voetje voor voetje over de opengebarsten hete aarde. Uiteindelijk stond ik vlak bij hem. Het was een man van een jaar of twee-, drieëntwintig; zijn muts was afgegleeden, zijn blonde hoofd lag, opzij gedraaid, op de stoffige weg. Hij was tamelijk knap om te zien. Ik boog me over hem heen en zag dat hij stervende was; roze schuimblazen vormden zich tussen zijn lippen en sprongen uiteen. Hij opende zijn troebele ogen, zei niets en sloot ze weer. Ik stond over hem heen en keek naar zijn gezicht, terwijl ik

het nu overbodige pistool in mijn verstijfde vingers geklemd hield. Plotsklaps droeg een lichte warme windvlaag uit de verte het nauwelijks hoorbare getrappel van een stel paarden naar me toe. Ik werd me ervan bewust dat er wellicht gevaar dreigde. Het witte paard van de stervende stond, met de oren argwanend gespitst, op een paar passen van hem vandaan. Het was een enorme hengst, schoon en goed verzorgd, zijn rug enigszins donker door het zweet. Hij beschikte over uitzonderlijk veel vurigheid en uithoudingsvermogen; een paar dagen voordat ik Rusland verliet verkocht ik hem aan een Duitse kolonist, die me van een grote hoeveelheid proviand voorzag en me een aanzienlijke som volstrekt waardeloos geld betaalde. Het pistool waarmee ik had geschoten – het was een prachtige parabelum – wierp ik in de zee, en er restte me van dit alles niets dan de kwellende herinnering die mij langzaam overal volgde waarheen het lot mij bracht. Hoe meer tijd er echter verstreek, hoe meer ze verbleekte, totdat ze uiteindelijk haar oorspronkelijke karakter van onherstelbare en brandende spijt vrijwel verloren had. Vergeten kon ik dit alles echter nooit. Menigmaal – of het nu zomer was of winter, aan de oever van de zee of diep in het vasteland van Europa – wanneer ik zonder ergens aan te denken mijn ogen sloot, kwam ineens, uit het diepst van mijn geheugen die hete dag in het zuiden van Rusland weer naar boven en al mijn sensaties van toen keerden met dezelfde hevigheid terug. Ik zag weer die gigantische grauwroze schaduw van de brand in het bos en hoe die traag voortschreed, begeleid door het knakken van brandende takken en twijgen, ik voelde die onvergetelijke, kwellende vermoeidheid en het

haast onbedwingbare verlangen om te slapen, de onbarmhartige schittering van de zon en ten slotte in de vingers van mijn rechterhand de woordeloze herinnering aan de zwaarte van het pistool, de sensatie van de ruige kolf, die zijn afdruk als het ware voor altijd op mijn huid heeft nagelaten, het lichte heen en weer bewegen van de zwarte korrel voor mijn rechteroog – en daarna dat blonde hoofd op de grauwe, stoffige weg en het gezicht, veranderd door de nadering van de dood, die dood die ik, ja ik, een moment tevoren uit de onbekende toekomst had opgeroepen.

In de tijd dat dit gebeurde was ik zestien jaar – en aldus markeerde die moord het begin van mijn zelfstandige leven en ik ben er zelfs niet zeker van of hij niet een stempel heeft gedrukt op alles wat mij daarna beschoren was te ervaren en te zien. Hoe het ook zij, de omstandigheden waaronder hij had plaatsgevonden en alles wat ermee verbonden was – dat alles kwam jaren later in Parijs met buitengewone helderheid weer naar boven. Dat gebeurde omdat ik een bundel verhalen in handen kreeg van een Engelse schrijver wiens naam ik nooit eerder had gehoord. De bundel heette *Ik kom morgen – I'll Come Tomorrow*, naar het eerste verhaal. De andere twee waren ‘Goudvis’ en ‘Het avontuur in de steppe’. Het was heel goed geschreven, vooral opmerkelijk waren het soepele en vlekkeloze ritme van de vertelling en de originele, zeer ongebruikelijke kijk op de dingen. Maar noch ‘Ik kom morgen’, noch ‘Goudvis’ wist een meer specifieke belangstelling bij me te wekken dan voor een willekeurige lezer natuurlijk was. ‘Ik kom morgen’ was een ironisch verhaal over een ontrouwe vrouw, over haar onfortuinlijke leugen en over de misver-